

LAUSUNTO

16.1.2019

VIITE: Hallituksen esitys eduskunnalle vammaispalvelulaiksi sekä laeiksi sosiaalihuoltolain ja varhaiskasvatuksen asiakasmaksuista annetun lain 13 §:n muuttamisesta (HE 159/2018 vp)

Autismi- ja Aspergerliitto ry kiittää Eduskunnan sosiaali- ja terveysvaliokuntaa kutsusta tulla kuultavaksi valiokunnan käsitellessä hallituksen esitystä eduskunnalle vammaispalvelulaiksi sekä laeiksi sosiaalihuoltolain ja varhaiskasvatuksen asiakasmaksuista annetun lain 13 §:n muuttamisesta.

Autismi- ja Aspergerliitto ry:n tehtävänä on edistää autismikirjon henkilöiden ja heidän läheistensä etujen ja yhdenvertaisuuden toteutumista yhteiskunnassa. Autismikirjon esiintyvyys väestöstä on vähintään yksi prosentti, jonka pohjalta voidaan arvioida, että autismikirjon henkilöitä on Suomessa vähintään 55 000 henkilöä. Heistä arvioiden mukaan noin kolmannes on vahvaa tukea tarvitsevia ja lopuilla avun, tuen ja palveluiden tarve vaihtelee yksilöllisesti.

Yleistä

Autismi- ja Aspergerliitto ry pitää uutta vammaislakia kokonaisuutena ottaen hyvänä ja pitää tärkeänä sitä, että lakiesitys on edennyt eduskunnan käsittelyyn. Vammaispalvelulain uudistus etenee nyt kuitenkin eri tahtisesti itsemääräämisoikeutta koskevien säännösten kanssa ja liitto pitää tärkeänä, että kehitysvammalaissa olevat itsemääräämisoikeutta koskevat säännökset jäävät voimaan siihen saakka, kunnes itsemääräämisoikeutta koskevat pykälät saadaan voimaan.

Uuden vammaispalvelulain tarkoituksena on, että palvelujen saaminen perustuisi yksilöllisiin avun- ja tuentarpeisiin eikä diagnoosiin. Tämä periaate on linjassa YK:n vammaisoikeuksien sopimuksen tavoitteiden kanssa ja parantaa vammaisten henkilöiden yhdenvertaisuutta, osallisuutta ja itsemääräämisoikeuden toteutumista. Vammaispalveluja saisivat henkilöt, jotka tarvitsevat välttämättä ja toistuvasti apua tai tukea vamman tai sairauden aiheuttaman pitkäaikaisen toimintarajoitteen vuoksi.

Autismi- ja Aspergerliitto on kannattanut uudistusta siksi, että nykyiset lait ovat asettaneet vammaiset ihmiset eriarvoiseen asemaan paitsi eri vammaryhmien välillä myös saman vammaryhmän sisällä. Esimerkiksi moni välttämätöntä ja toistuvaa tukea tarvitseva autismikirjon ei-kehitysvammainen henkilö ei nykytilanteessa saa joko ollenkaan tarvitsemaansa apua, tukea ja palveluita tai tuen saaminen vaihtelee asuinpaikkakunnasta riippuen. Vahvaa tukea tarvitsevat autismikirjon henkilöt mukaan lukien RETT -henkilöt ovat olleet oikeutettuja tarvitsemiinsa palveluihin kehitysvammalain nojalla. Sen sijaan ne autismikirjon henkilöt, jotka tarvitsisivat välttämättä ja toistuvasti apua tai tukea Aspergerin oireyhtymän takia, ovat nykytilanteessa jääneet monilta osin väliin putoajan asemaan.

On perusteltua, että uuden vammaispalvelulain mukaan vammaisella henkilöllä olisi pääsääntöisesti subjektiivinen oikeus uuden lain mukaisiin palveluihin. Oikeus nykyisenkaltaisiin palveluihin säilyisi pääsääntöisesti, ja lisäksi vahvistettaisiin esimerkiksi valmennusta ja tukea, jota voisi saada esimerkiksi sosiaalisten taitojen harjoitteluun, kommunikaatioon sekä erilaisissa muutostilanteissa ja arjessa pärjäämisen tueksi.

Kiinnitämme lausunnossamme huomiota vain kahteen pykälään, joihin toivomme valiokunnan käsittelyssä täsmennystä tai muutosta.

Yksityiskohtaiset muutosesitykset

§ Henkilökohtainen apu

2 momentti: Voimavararajaus

Vammaiselta henkilöltä edellytetään edelleen voimavaroja määritellä henkilökohtaisen avun sisältö, johon voisi myös saada tukea. Autismi- ja Aspergerliitto voi hyväksyä henkilökohtaisen avun voimavararajauksen ainoastaan siinä tapauksessa, että vammaisen henkilö saa aina tarvitsemansa tuen päätöksentekoon ja henkilökohtaisen avun sisällön määrittelyyn.

Perustelut:

Tuetun päätöksenteon järjestelmä oli tarkoitus kirjata itsemääräämisoikeutta koskeviin säännöksiin, niistä ei säädetä tämän lain yhteydessä, mikä vaikeuttaa lain tulkintaa. Voimavararajaus asettaa eri tavoin vammaiset ihmiset keskenään eriarvoiseen asemaan ja rajoittaa erityisesti vahvaa tukea tarvitsevien autismikirjon ja kehitysvammaisten henkilöiden mahdollisuuksia itsemääräämisoikeuteen ja osallisuuteen sekä itsenäiseen elämään.

2 momentti: Sen määrittely mihin tarpeisiin henkilökohtaisella avulla vastataan

Poistetaan pykälästä teksti: *Henkilökohtaisella avulla vastataan tarpeisiin, jotka edellyttävät pääasiassa muuta kuin hoivaa, hoitoa tai vammaisen henkilön taikka toisen henkilön turvallisuuden varmistamista.*

Perustelut:

Voimassa olevassa lainsäädännössä vastaava määritelmä on kirjoitettu lain perusteluosioon muodossa: *Jos avun ja avustamisen tarve perustuu pääosin hoivaan, hoitoon ja valvontaan, tulisi siihen vastata muulla tavoin kuin henkilökohtaisella avulla.* Vastaava kirjaus on lakiesityksessä siirretty varsinaiseen pykälään (8 § 2 mom) ja sanamuotoa on tiukennettu verrattuna nykytilaan: *Henkilökohtaisella avulla vastataan tarpeisiin, jotka edellyttävät pääasiassa muuta kuin hoivaa, hoitoa tai vammaisen henkilön taikka toisen henkilön turvallisuuden varmistamista.*

Pelkonamme on, että nämä sinänsä pieneltä vaikuttavat sanamuodon muutokset ja periaatteellinen linjaus siirtää teksti perusteluista osaksi pykälää, tulevat käytännössä lakia

sovellettaessa entisestään vaikeuttamaan autismikirjolla olevien kehitysvammaisten henkilöiden mahdollisuuksiin saada henkilökohtaista apua. Toisin sanoen kirjausta on helppo käyttää avun hylkäysperusteena

Näitä kahta kohtaa pyydämme valiokuntaa punnitsemaan myös siitä näkökulmasta, vastaavatko ne YK:n vammaissopimuksen henkeä ja lain tarkoitusta varmistaa vammaisille ihmisille yhdenvertaisesti näiden tarvitsemat välttämättömät palvelut yksilöllisen avun ja tuen tarpeen ei diagnoosin perusteella.

3 luku Muutoksenhaku

22 § Muutoksenhaku hallinto-oikeuden päätökseen

Esitämme, että vammaispalvelulakiehdotusta muutetaan siten, että muutoksenhaku hallinto-oikeuden päätökseen ei edellyttäisi valituslupaa korkeimmalta-hallinto oikeudelta. Toisin sanoen esitämme, että ehdotetun lain 22 § muutettaisiin siten, että se vastaisi nykyistä lakia (vrt. vammaispalvelulain 19 §).

Perustelut:

Vammaispalvelulaille säädetään kaikkein haavoittuvimmassa asemassa olevien henkilöiden oikeudesta palveluihin. Lain myötä tapahtuu merkittävä uudistus, kun aiemmin diagnoosiperusteisista palveluista siirrytään tarveperusteisesti myönnettyihin tukiin ja palveluihin. Muutos mahdollistaa myös erilaiset tulkinnat ja tuo siten vammaisten näkökulmasta epävarmuutta siihen, tulkitaanko lainsäädäntöä kaikilta osin niin kuin sitä tulisi tulkita. Kun samaan aikaan voimaan astuu myös monta muuta muutosta, kuten sote-uudistus, maakuntauudistus ja näihin liittyen koko sosiaalitoimen uudelleen organisoituminen, on mietittävä tarkasti, miten vammaisten ihmisten oikeusturva voidaan parhaiten näissä muutostilanteissa turvata. Korkeimman hallinto-oikeuden linjaukset luovat oikeuskäytäntöä, jota vasten myös lakien soveltaminen kehittyy. Tästä syystä muutoksenhaku hallinto-oikeuden päätökseen ilman valituslupaa olisi syytä pitää ennallaan.

Uuden vammaispalvelulain voimaantulo on kytköksissä sote- ja maakuntauudistuksen, joten sen läpimeno on vielä tällä hetkellä epävarmaa. Autismi- ja Aspergerliitto korostaa, että kyseessä on pitkään ja huolellisesti valmisteltu, vammaisten ihmisten oikeuksia merkittävästi edistävä uudistus, jonka läpimeno tämän vaalikauden aikana on varmistettava.

Helsingissä 16.1.2019

Päivi Norvapalo
puheenjohtaja

Tarja Parviainen
toiminnanjohtaja